

Kassa

143.

✓

57

A KOŠICEI ÁGOSTAI HITVALLÁSU
EVANG. MAGYAR-NÉMET EGYHÁZKÖZSÉG

ÉVKÖNYVE

AZ 1937. ÉVRE.

SZERKESZTI

GREGUSS GYULA

LELKÉS Z

Termető képekkel!

LI. ÉVFOLYAM.

!! *Vörschütz* !!

LELKÉSZI HIVATAL: MLYNSKÁ U. 3.

HIVATALOS ÓRÁK: DÉLELŐTT 9—12.

TELEFON: 2496.

I. Egyházi tisztviselők :

Egyházközségi felügyelő: *Gömöry János.*
Egyházk. másodfelügyelők: *Matern Nándor* és *Sohlmann Gyula.*
Egyházközségi főgondnok: *Dr. Kriebel Edgár.*
Lelkész: *Greguss Gyula.*
Segédlelkész és egyházközségi jegyző: *Mohr Gedeon.*
Egyházk. ügyészek: *Dr. Szaltzer György* és *Dr. Aczél Miklós.*
Egyházközségi gazdasági gondnok: *Binder Ernő.*
Tiszteletbeli gondnokok: *Mikler Andor* és *Maurer Károly.*
Gyámintézeti gondnok: *Várkoly Miklós.*
Számvevő: *Rónay László.*
Egyházközségi énekvezér: *Várkoly Dénes.*
Tiszteletbeli jegyző: *Peskó Zoltán.*
Egyházi: *Münnich Tamás.*

II. Presbitérium (egyháztanács) :

Rendes tagok :

Id. Bartsch Kálmán	Hendel József	Oelschläger Ferenc
Benczúr Vilmos	Dr. Hitsch Károly	id. Oelschläger Lajos
Berzeviczi Béla	Hladky János	ifj. Oelschläger Lajos
Binder Rezső	id. Horvay András	Pauksch Pál
Bradovka Gyula	Jóób Béla	Peskó Ödön
Caravias Ulysses	Kemény György	Rohringer Géza
Dr. Csajka Dezső	Kieselbach Géza	Ruttkay János
Csink Elemér	Dr. Kreiss Róbert	Sólyom Dezső
Dr. Farkas József	Krön Károly	Szarmány Kálmán
Ferenczi Sámuel	Lesch Vilmos	Szontágh Sándor
Földes Gyula	Osztermann Ernő	Várkoly Elek
Geruska Pál	Oelschläger István	Zsedényi József

Póttagok :

Lupini Gusztáv	Schranz Tódor	Sadovsky János
Kossuth Lajos	Molnár Endre	Lux Rezső

Az istentisztelet rendje

a košicei ágost. hitv. ev. magyar-német egyházközség
templomában az 1937. évben.

Ordnung des Gottesdienstes

in dem Kirchengebäude der Kaschauer ev. ung.-deutschen
Kirchengemeinde A. B. für das Jahr 1937.

Hónap Monat	Nap- Tag	Vasár- és ünnepnapok Sonn- und Feiertage	Offertor. Opfer	Délelőtt Vormittag	Úrvacsora Kommunion	Délután Nachmittag
1937. év						
Január	1	Újév	Offert.	magyar	—	deutsch
	3	Sonntag nach Neujahr	—	deutsch	—	magyar
	10	I. vasárn. vizker. után	—	magyar	—	deutsch
	17	II. " " "	—	magyar	—	magyar
	24	Hetvened vasárnap	—	magyar	—	deutsch
31	Hatvanad vasárnap	—	magyar	—	magyar	
Február	7	Sonnt. Quinquagesima	—	deutsch	—	magyar
	14	I. hójti vasárnap	—	magyar	—	deutsch
	21	II. " " "	—	magyar	—	magyar
	28	III. " " "	—	magyar	—	deutsch
Március	7	IV. Fastensonntag	—	deutsch	—	magyar
	14	V. hójti vasárnap	—	magyar	—	deutsch
	21	Virágvasárnap	Offert.	magyar	Úrvacsora	deutsch
	25	Zöldesütörtök	—	magyar	Úrvacsora	—
	26	Nagypéntek	Offert.	magyar	Úrvacsora	deutsch. Kom.
	28	Husvét vasárnap	Offert.	magyar	Úrvacsora	deutsch
29	Ostermontag	Opfer.	deutsch	Kommunion	magyar	
Április	4	I. Sonntag n. Ostern	—	deutsch	—	magyar
	11	II. vasárnap husvét után	—	magyar	—	deutsch
	18	III. " " "	—	magyar	—	magyar
	25	IV. " " "	—	magyar	—	deutsch
Május	2	V. Sonntag n. Ostern	—	deutsch	—	magyar
	6	Áldozócüt. Konfirm.	—	magyar	Úrvacsora	—
	9	VI. vasárnap husvét u.	—	magyar	—	deutsch
	16	Pünkösd vasárnap	Offert.	magyar	Úrvacsora	magyar
	17	Pfingstmontag	Opfer.	deutsch	Kommunion	magyar
	23	Szentháromság vasárnap	—	magyar	—	deutsch
30	I. vasárn. szt. hár. után	—	magyar	—	magyar	
Június	6	II. Sonnt. n. dem Trinitf.	—	deutsch	—	magyar
	13	III. vasárn. szt. hár. után	—	magyar	—	deutsch
	20	IV. " " " "	—	magyar	—	magyar
	27	V. " " " "	—	magyar	—	deutsch

Hónap Monat	Nap- Tag	Vasár- és ünnepnapok Sonn- und Feiertage	Offertor. Opfer	Délelőtt Vormittag	Úrvacsora Kommunion	Délután Nachmittag
Július	4	VI. Sonnt. n. dem Trinitf.	—	deutsch	—	magyar
	11	VII. vasárn. szt. hár. után	—	magyar	—	deutsch
	18	VIII. " " " "	—	magyar	—	magyar
	25	IX. " " " "	—	magyar	—	deutsch
Augusztus	1	X. Sonnt. n. dem Trinitf.	—	deutsch	—	magyar
	8	XI. Templomszentelési emlékünnap	Offert.	magyar	Úrvacsora	deutsch
	15	XII. vasárn. szt. hár. után	—	magyar	—	magyar
	22	XIII. " " " "	—	magyar	—	deutsch
	29	XIV. " " " "	—	magyar	—	magyar
Szept.	5	XV. Sonnt. n. dem Trinitf.	—	deutsch	—	magyar
	12	XVI. vasárn. szt. hár. után	—	magyar	—	deutsch
	19	XVII. " " " "	—	magyar	—	magyar
	26	XVIII. " " " "	—	magyar	—	deutsch
Október	3	XIX. Sonnt. n. d. Trinitf.	—	deutsch	—	magyar
	10	XX. vasárn. szt. hár. ut.	—	magyar	—	deutsch
	17	XXI. " " " "	—	magyar	—	magyar
	24	XXII. " " " "	—	magyar	—	deutsch
	31	Reformáció emlékünnepe	Offert.	magyar	Úrvacsora	esti 6-kor magyar
Novemb.	7	XXIV. Sonnt. n. d. Trinitf.	—	deutsch	—	magyar
	14	XXV. vasárn. szt. hár. ut.	—	magyar	—	deutsch
	21	XXVI. " " " "	—	magyar	—	magyar
	28	I. Advent vasárnap	—	magyar	—	deutsch
December	5	II. Advent. Sonntag	—	deutsch	—	magyar
	12	III. Advent vasárnap	—	magyar	—	deutsch
	19	IV. " " " "	—	magyar	—	magyar
	25	Karácsony I. ünnepe	Offert.	magyar	Úrvacsora	magyar
	26	II. Weihnachtstag	Opfer.	deutsch	Kommunion	magyar

Az istentiszteletek kezdete vasár- és ünnepnap délelőtt 10 óra 15 perc, délután 3 órakor. Reggeli istentiszteletek kedden magyar-, csütörtökön német nyelven 7 óra 30 perckor tartatnak.

Beginn der Gottesdienste an Sonn- und Feiertagen Vormittag 10 Uhr 15, Nachmittag 3 Uhr, Morgengottesdienste werden Dienstag ungarisch, Donnerstag deutsch abgehalten, Beginn 7 Uhr 30 in der Früh.

Vagyon- és farozás állag 1936. december 31-én.

Megjelölés	Egyenként		Összesen	
	Kč	f	Kč	f
Ingtalanok:				
Templom	140000	—	455000	—
Iskola épület	44000	—		
Lelkészlak (Malom u. 3.)	64000	—		
Temető	7000	—		
Harang u. 25. sz. ház	200000	—		
Tőke vagyon:				
Értékpapír	32800	—	87381	95
Betétek	15863	10		
Polyószámla — Követelés	38718	85		
Összesen:			556844	95
Gyarapodás:			7775	20

Egyházközségünk adókulcsa.

Egyházközségünk f. évi március 7-én megtartott rendes évi közgyűlése, az adóügyi bizottság javaslatát jóváhagyva, az egyházhíveknek 1937. évi egyházközségi adóját, évi jövedelmük nagysága alapján, a következő kulcs szerint állapította meg:

1. évi Kč	Kč	6.000 —	6.000 —	jövedelemig az adó	Kč	20—
2. " "	"	6.000—	9.000 —	" "	"	30—
3. " "	"	9.000—	12.000—	" "	"	40—
4. " "	"	12.000—	14.000—	" "	"	50—
5. " "	"	14.000—	16.000—	" "	"	60—
6. " "	"	16.000—	18.000—	" "	"	70—
7. " "	"	18.000—	20.000—	" "	"	100—
8. " "	"	20.000—	25.000—	" "	"	120—
9. " "	"	25.000—	30.000—	" "	"	150—
10. " "	"	30.000—	40.000—	" "	"	200—
11. " "	"	40.000—	50.000—	" "	"	300—
12. " "	"	50.000—	60.000—	" "	"	500—
13. " "	"	60.000—	70.000—	" "	"	800—
14. " "	"	70.000—	80.000—	" "	"	1000—
15. " "	"	80.000—	90.000—	" "	"	1300—
16. " "	"	90.000—	100.000—	" "	"	2000—
17. " "	"	100.000—	"	" "	"	2500—

Košice, 1936. december 31-én.

Dr. Kriebel Edgár, főgondnok.

Rónay László, számvevő.

Az 1937. márc. 7-én megtartott közgyűlésen megvizsgáltatott és jóváhagyatott.

Gömöry János,
egyházközségi felügyelő.

Greguss Gyula,
lelkész.

Szövétnek.

Állnak a házak kapujában,
Állnak parádés lángsisakkal,
Asztalon, ágynál, tűzhelyeknél.

Nyitott szemekkel, vakká tiport arccal
Ki látja az elősuhanó árnyakat?
Mily áttetsző fátyol mindegyik,
Mely a fények köré vetül!

Árnyak: a mélyből törnek elő,
Árnyak: a fénytől vesznek az éjbe,
Árnyak: a szívek gyűrött szennye.
Ömlenek ezernyi zagyva patakban
Emberi ajkak pereméről.

Suhogó, surranó zuhatag.
Szertefolyik az életen.
S a fények mind fátyolosabbak,
Sokszor teljesen sötétek.

Szövétnek. A Krisztus
Adta őket. Minden lakásba
Jut több is belőle.
S e szövétnék a szeretet.

Lobogása teljesen virágszerű,
Szirmok és kelyhek a lángja:
Égő vörös rózsák, tulipánok.
S gyökereket bocsát, mellyel táplálkozik.
Talaja: meleg szívek-
Anyák és gyermekek, apák és ifjak
Rokonok, barátok, lüktető meleg szíve.

Hogy tudnak lángolni e szövétnek!
Szerető szívek illatos vércseppje
Varázslatos színekben ég.

És minden lakásban — mint gonosz kísértet —
Mégis ott lebegnek az árnyak.

Óh, hozzatok haza új fényeket,
Hozzatok haza az Úr hajlékából
Mindig újra fényeket.
Az Isten házában derűs tiszta fénnel
Lobog a nagy szövétnék:
»Az Isten szeretet!«
Vegvétek hát minden vasárnapon
A készen váró életet.

S ha hallod az árnyak suhogását,
Ha látod, mint vész az éjbe
Szereteted világa,
Óh, tisztítsd meg vasárnaponként,
Szítsd fel mindig újra
Saját szövétneked!

Lelkészi évi jelentés.

Felolvasta Greguss Gyula lelkész a košicei ág. hitv. evangélikus magyar-német egyházközség 1937. március hó 7-én megtartott rendes évi közgyűlésén.

Pál apostolnak hálátadó szavával kezdem ez évi lelkészi jelentésemet: »Áldott legyen az Isten és a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak Atyja, aki megáldott minket minden lelki áldással a mennyekben a Krisztusban!« (Efez. 1, 3). Midőn ma egyévi munka eredményeire visszatekintünk, lehetetlen, hogy ez az apostoli hálafohász ne legyen első szavunk, hiszen nemcsak a lelkiekben, hanem a földiekben is, Istentől van az áldás. Ha valamilyen sikert feltudunk mutatni a lefolyt 1936-iki évben, azt nem tulajdoníthatjuk önmagunknak, a saját érdemünknek. Ha mi csak arról tudnánk beszélni, amit egy lefolyt munkában mi magunk, a saját erőnkől cselekedtünk, nem volna érdemes visszaemlékezni arra, olyanokká lennénk, mint az, aki tükör előtt állva, a saját délceg alakját csodálná. Egy évi multunkban mást is látunk, mint csupán azt, amit mi emberek gondoltunk, akartunk és gyenge emberi erőnkkel elértünk, látjuk Istenünk megnem érdemelt segedelmét, királyi hatalmát egyházközségi életünk vezetésében.

Egyházközségünket Istenünk igen megáldotta, hogy a felügyelői székbe, annak sajnos megüresedése után, olyan férfiakat ültethettünk Gömör János és Sohlmann Gyula személyeiben, akik már egyévi működésükkel teljes mértékben igazolták a beléjük helyezett bizalmat.

Mult évi sáfárkodásunkról röviden a következőket jelentem:

1. Szervezeti ügyrendünket, melyet Oelschlager István presbiterünk nagy fáradsággal szerkesztett, csekély módosítással, úgy az esperességi, mint a kerületi közgyűlés jóváhagyta, úgyhogy már ennek utasításai szerint intézkehdünk.

2. A templom tetőzetét és kupoláját, a szlovák testvéregyházköztség felerészben történt anyagi hozzájárulásával, újra átmázoltathattuk és a még hiányzó esőejtő csövekkel és csatornával pótolhattuk.

3. A szakszerű vagyongazdálkodás folytán egyházközségünk anyagi helyzetét kiegyensúlyozhattuk, zárszámadásunkat és költségelőirányzatunkat reális alapra helyezhettük.

4. A bevezetett kartoték rendszerrel elkészítettük egyházközségünk híveinek kataszterét, ami az eddigi módszerrel szemben, nagy előnyt jelent a könnyebb adminisztráció szempontjából.

5. A Forrás-utcai régi, már használaton kívül álló temetőnk omladozó kőkerítését, a szlovák testvérgyülekezettel közösen megjavíttattuk, amivel a kőbiztonság követelményeinek is tettünk eleget.

6. A lelkeszi hivatalban 747 ügyirat nyert elintézését.

7. Tartottunk 1 rendes évi, 2 rendkívüli, 1 díszközgyűlést és 12 presbiteri ülést.

Istentisztelet a templomban és azon kívül.

Közistentiszteleteinket az Úr szent hajlékában, az egyházi évnek úgy ünnepi, mint ünnepnélküli felében minden alkalmat kihasználva, úgy igyekeztünk megrendezni, hogy azokat vonzókká tegyük és akik azokon résztvesznek, megtalálják lelkük szükségletének kielégítését ének, ima, oltári szolgálattal és az Isten szent igéjének, a mai élethelyzetnek megfelelő, bizonyosságot tevő meghirdetésével.

A lefolyt évben is megtartottuk az egyház és állam által meghatározott fő- és mellékistentiszteleteinket, úgy üdvrendi, mint egyháztörténelmi vonatkozásaikban.

Német anyanyelvű híveink óhajának engedve, kibővítettük fő istentiszteleteinknek keretét, havi két német fő istentiszteletnek megtartásával. A szokásos egy délelőtti istentiszteleten kívül a hónap minden második vasárnapján d. u. 3 órai kezdettel tartottunk német nyelvű főistentiszteletet, igehirdetéssel és oltári szolgálattal. Ezen kívül, a zöldcsütörtöki német úrvacsorai istentiszteletnek magyar nyelvű istentisztelettel való

kicszerelésével, tartunk nagypéntek délután németnyelvű ünnepi istentiszteletet, az Űr szent vacsorájának kiszolgáltatásával.

Mellék istentiszteleteket tartottunk minden keddi napon magyar és csütörtöki napon reggel német nyelven fél 8 órai kezdettel, biblia olvasással, imával és közénekkel.

Ifjúsági istentiszteleteket tartottunk havonként egyszer, a hónap első vasárnapján a téli hónapokban iskola épületünk nagytermében, a tavaszi, nyári és őszi hónapok alatt a templomban. Megünnepeltük ifjúságunkkal külön az anyák-napját május hó 2-ik vasárnapján, a reformáció emléknapját október hó 31-én a templomban és ifjúságunk közreműködésével iskolánk emeleti nagytermében. A tanév megnyitását és zárását is megünnepeltük.

A vasárnap délutáni istentiszteleteket, 3 órai kezdettel, rövid írásmagyarázattal is végeztük.

A bőjti és ádventi időszakban, a szokásos keretek között, tartottunk bibliaórákat és műsoros vallásos estéket, iskolaépületünk emeleti nagytermében, és pedig minden csütörtökön, d. u. 6 órai kezdettel, magyar és német nyelven. A Szlovenszkói Magyar Evangélikus Szövetség rendezésével, mint kiküldöttek, a következők tartottak előadást: március 5-én dr. Baráth László: »Protestantizmus és nemzeti gondolat«, márc. 12-én Kovarik Sándor: »A keresztyén életközösség«, március 19-én Vargha Sándor: »Milyennek látja korunk Jézus arcát?«, március 26-án Ludwig Aurél: »Fennmaradásunk és fejlődésünk lehetőségei«, április 2-án Kuszy Emil: »Az egyház ostromra indul« címeikkel.

Az adventi időszak írásmagyarázatainak tárgya volt: november 5-én Mohr Gedeon beszélt a teremtés első két napjáról magyarul, november 12-én Greguss Gyula németül a teremtés 3-ik, 4-ik és 5-ik napjáról, nov. 19-én Mohr Gedeon s. lelkész magyarul a teremtés 6-ik napjáról, november 26-ikán magyarul Greguss Gyula lelkész a Sabbathról, dec. 3-ikán Mohr Gedeon s. lelkész Keresztelő János születéséről, magyarul, december 10-én Greguss Gyula lelkész németül Keresztelő János bűnbánati predikációjáról, végül december 17-én Mohr Gedeon segédlelkész Keresztelő János haláláról.

Belmissziói egyletek működése.

a) Evangélikus Diakonissza Nőegylet:

Id. Oelschläger Lajosné elnöknő kiváló ügybuzgósággal állt az egyesület élén, ki az egyesület fáradhatatlan nőtagjaival nagy anyagi és erkölcsi sikerrel folytatta a munkát, melyből gazdag áldás fakadt.

A számadások nehéz munkáját Peskó Ödön végezte példás lelkiismeretességgel. A zárszámadás 14.160.17 Ké vagyongyarapodást mutatott, mely eredményhez a nőegylet sikeres nyilvános előadásainak, valamint tea- és kávé-délutánjainak rendezése által jutott.

Április 26-án Gömör János egyházközségi felügyelő és Sohlmann Gyula másodfelügyelő ünnepi beiktatása alkalmával az egyesület tagjai teljes számban jelentek meg a templomban, ahol id. Oelschläger Lajosné elnöknő és dr. Hazslinszky Rezsőné egyesületi jegyző tolmácsolták magyar és német nyelven a nőegylet meleg üdvözlését és jókívánatait.

Május 27-én a nőegylet szeretet-uzsonnára hívta meg asztalához a konfirmandusokat és imakönyveket, bibliákat ajánlódékozott nekik, buzdító szép szavak kíséretében.

Augusztus 11-én igen látogatott fagyalt-délután rendeztek a hölgyek a volt ev. polg. iskola fenyőágakkal és virágokkal feldíszített udvarán.

Október hó 11-én gazdag műsorral egybekötött kávé-délután rendeztek, nagyszámú vendégek jelenlétében, mely alkalmommal a nőegylet leánycsoportjának tagjai és az óvoda növendékei szép sikerrel szerepeltek.

Október hó 14-én a múltó idő a nőegyletnek meleg ünnepeget hozott, amikor a nőegylet elnöknője id. Oelschläger La-

josné sz. Fiedler Etelka ünnepelte férjével, buzgó és áldozatos presbiterünkkel, 50 éves házasságuk évfordulóját, mely alkalommal a nőegylet tagjai legjobb üdvkívánataikat tolmácsolták és ez örömnapi emlékére, valamint a jubiláló aranylakodalmas pár iránt érzett tiszteletük és szeretetük jeléül, Kč 1500.— adományt nyújtottak át szeretet elnöknőjüknek, alapítványként a létesítendő ev. szeretetház javára, mely öszszeghez az elnöknő és férje Kč 2000.— adománnyal járultak, hogy e szép eszme mielőbb válhassék örvendetes valóra, nevük és emléküik megörökítésével.

November 29-én Gavora Hildegard a nőegylet diakoniszszája adventi ünnepet rendezett a vasárnapi iskola számára, amelyen a 14 éven alúli ifjúság énekekkel, szavalatokkal és bibliai aranymondásokkal szerepelt.

December hó 5—8-ig a nőegylet megrendezte, nagy anyagi és erkölcsi siker jgyében, karácsonyi vásárát, iskolaépületünk szépen feldíszített termeiben, melyeket a vásárt látogató közönség nap-nap mellet zsúfolásig megtöltött. Az izléses bufettet, az eladásra kerülő bazár-tárgyakat és az esténként megrendezett nívós műsort mindenki a legnagyobb tetszéssel élvezte. A műsor sikeréhez a fiú- és lánycsoport tagjai, a vasárnapi iskola és az óvoda növendékei járultak hozzá.

December 18-án, a délutáni órákban, a nőegylet a szegényeket és inséget szenvedő gyermekeket vendégelte meg karácsonyi asztalánál. A ragyogó karácsonyfa alatt az elnöknő és Greguss Gyula lelkész egyházszeretetre buzdító, vigasztaló szavainak kíséretében, a nőegylet 80 gyermeknek és 20 inséget szenvedő felnőttnek karácsonyi szeretetsomagokat oszthatott ki. Ezenkívül 70 családot részesített pénzsegélyben és 35 gyermeket ruházott fel.

A nőegyleti hölgyek minden hétfő délutánján tartanak összejöveteleket, amikor kézimunka mellett, az egylet ügyeit szokták megtárgyalni. Ezenkívül minden hónap első hétfőjén szeretet uzsonát rendeznek, melynek tiszta bevételét jótékony célra fordítják. Ilyen alkalommal háziasszonyok voltak: október

12-én Berzeviczi Béláné és Merényi Lajosné, november 9-én Markó Zoltánné.

A nőegylet tagjai élénken résztvettek egyházközségünk minden megmozdulásában és ünnepélyein.

A nőegylet tagjainak száma: alapító és pártoló tagokkal együtt 226, mely meggyarapodás leginkább Dr. Hazslinszky Rezsóné ügybuzgó agilitásának köszönhető.

Isten gazdag áldását kérjük az Ev. Diak. Nőegylet további működésére!

Gavora Hildegard diakonissza nővér az elmúlt évben 79 beteget látogatott meg az evangélium vigaszával, 110 beteget ápolt hosszabb ideig s ezenkívül rendszeresen látogatta egyházközségünk híveit.

b) Ifjúsági leánycsoport

Az ifjúsági leánycsoport célja az evangélikus leányifjúság tömörítése és öntudatos evangéliumi szellemben való nevelése. Tagja minden megkonfirmált leány, aki a magyar német evangélikus egyházhoz tartozik.

Minden hétfőn esti fél 7 órai kezdettel tartja összejöveteleit, a nyári 2 hónapi szünet kivételével.

Ezeket az összejöveteleket átlag 15—20 tag vesz részt. Az összejövetelek tárgya: Biblia olvasás és magyarázás, vagy a mai női élet problémáinak megvitatása, keresztyéni megvilágításban.

Hitéletünkre nézve esemény számba ment a Szl. Magyar Evangelikus Szövetség által Csetneken megrendezett, leánykonferenciával egybekötött táborozás, amelyen a mi leánycsoportunk 10 tagja is résztvett, júl. 1-től 10-ig. Egyházi életünk legkiválóbb lelkészei tartottak itt bibliai órákat és evang. hitéletre buzdító előadásokat; az itt nyert lelki hatások és átélések, bizonyára felejthetetlenek maradnak.

A leánycsoport a nyilvánosság előtt is többször szerepelt. Így május 2-ik vasárnapján az óvodások közreműködésével megrendezte az anyák napját. Július havában sikerült szeretetvacsorát, október havában, a fiú-csoporttal együtt műsoros

teadélutánt, december havában pedig karácsonyi előadást rendezett, részt vett a nőegylet belmissiói előadásain, képviseltette magát a rozsnói evang. egyházközség temploma felavatásának 150. évfordulójának megünneplésén. Szociális tevékenységet is fejtett ki karácsonykor szeretet csomagok kiosztásával és a szegényeknek pénzbeli megsegítésével. Van szép könyvtára, melyet évről évre gyarapít.

A leánycsoport fejlődő irányzatot mutat, amit Isten után, annak a minden oldalról megnyilvánuló támogatásnak köszönhet, amely a csoportot egyházközségünk minden belmissiói alakulata, első sorban az anyaegyesület részéről körülveszi. A leánycsoport Dr. Lange Edit magyar reálgimnáziumi tanárnő kiváló vezetése alatt működött.

c) Luther kör.

A Luther kör diadalmasan halad előre, kitűzött célja felé. A múlt évben is áldásos munkát végzett.

Felkérésére 1935. október 18-tól 1936. január 17-ig, a lelkész sorozatos előadást tartott a 10 parancsolatnak jelentőségéről korunkban.

1936. február 9-én kedvesen szórakoztató műsoros farsangi estét rendezett, ifjúságunk közreműködésével, április 17-én megünnepelte Berzsenyi Dániel költőnk születésének 150-ik évforduló napját, mely alkalommal Gömör János egyházközségünk buzgó felügyelője értékes előadást tartott Berzsenyi Dániel evangéliumi hitéről, melyből gazdag tartalmat és ihletet merített költészete számára.

A Luther kör őszi előadásainak sorozatát szeptember 17-én nyitotta meg a lelkésznek a bibliáról értekező előadásával, majd szeptember 24-én Mohr Gedeon s. lelkész tartott előadást az ősemlékezésről.

Október hó 1-én, 8-án és 22-én Gömör János egyházközségi felügyelőnk sorozatos szabad előadást tartott Bethlen Gábor, Wesselényi és Thököly koráról. Minden előadása gazdag volt evangélikus hithűségre buzdító hatásokban.

Meg kell még emlékeznem Benczúr Vilmos buzgó presbite-

rünknek nagy értékű előadásáról egyházközségünk Forrás utcai régi temetőjében porladó hitbuzgó őseink életéről. Régi feljegyzések és kegyelettel őrzött tradíció alapján sok érdekeset, de egyházszeretetre buzdító momentumokat is tudott a jeles szerző elmondani nekünk késő utódoknak, az itt porladó ősök hithű életéből.

Luther körünknek azonban voltak hétköznapijai is a pénteki napokon, amikor tagjai esti 6 órakor egybegyülekeztek, hogy egyházi lapok és egyéb vallási iratok olvasása mellett megbeszéljék egyházközségünk ügyes-bajos dolgait.

A Luther kör munkájának egyik nagy sikere, egyházközségünk híveinek kartoték-szerű regiszterének összeállítása, ami elsősorban Várkoly Miklós presbiterünk és Sulyik Endre Lutherköri tag kitartó fáradozásának eredménye. A Luther kör buzgó vezetője, az elmúlt évben is, Várkoly Miklós presbiterünk és gyámintézeti elnökünk volt.

d) Fiú-ifjúsági csoport.

A fiú-ifjúsági csoport, Luther körünk védelme alatt áll. Vezette Mohr Gedeon s. lelkész, evangéliumi szellemben és nagy hozzáértéssel, hogy az ifjúság az atyák szellemörökségét megőrizve, tovább építse az Isten országát.

Az 1936-ik évben elvégzett munkájuk a következőkben merült ki:

Minden szombaton az esti órákban bibliamagyarázat, hitépítő előadások meghallgatására és a felmerült kérdések megvitatására gyülekeztek össze. Előadást tartottak: Greguss Gyula lelkész, Mohr Gedeon s. lelkész, Dr. Lange Edit, reál-gymn. tanárnő, Dr. Szarvasy György gyakorló orvos, Dr. Csia Sándor főorvos és Molnár Endre az ifjúsági csoport elnöke. A tagok szavallatokkal, zeneszámokkal és karékkal kapcsolódtak be egyházközségünk műsoros estjeibe. Tartottak kultúr előadásokat vetített képekkel. Június hó 21-én kirándulást rendeztek a Csermely völgyébe, meg nem feledkezve a testi felüdülés mellett a lelkiekről sem, mely alkalommal, Greguss Gyula lelkész, Oelschläger István, Molnár Endre, Hammer Er-

win tartottak hitébresztő és egyházszereketre buzdító előadást. Halla Károly reál gymn. II. oszt. tan. felolvasta az ifjúsági-csoport évi jelentését az elvégzett munkáról.

Az őszi folyamán az ifjúsági csoport, a leány-csoporttal közösen, sikerült műsoros tea-délután rendezett, mely alkalommal Dr. Lange Edit tanárnő szolt buzdítólag az ifjúsághoz. A fiú-ifjúsági csoport karácsonykor 8 szegény családot élelmi-segélyben részesített. Az összes ifjúság a hónap első vasárnap-jain tartott ifjúsági istentiszteleteket szorgalmasan látogatta.

Jótekonyság:

A jótekonyság terén a szociális gondolatot elsősorban az Evang. Diak. Nőegylet igyekezett ébren tartani és nagyobb arányú jótekonysággal megvalósítani.

Egyházközségünk a lefolyt évben, a szociális bizottság kezdeményezésével, egy jótekonysági és temetkezési egyesületet óhajtott létesíteni, mely megmozdulásnak azonban, sajnos, nem lett meg a kívánt eredménye.

Az Evang. Diak. Nőegylet Kč. 6000.— meghaladó segélykiosztása mellett, egyházközségünk sem zárkózott el szegényeink, özvegyeink és árváink megsegítésétől. A közegyházi intézmények és más egyházközségek is részesültek anyagi támogatásban.

Egyházközségünk adományozott: 1. Az egyházmegyei és egyetemes gyámintézetnek Kč 758.—, a Szilveszter estén tartott offertóriumából, a nagy-szeretet adományra Kč 199.30 összeget áldozott. 2. A Gusztáv Adolf egyletnek Kč 10.— az egyházkerületi alapra Kč 10.— a sajtó alapra Kč 10.—, különböző egyházi intézeteknek adott Kč 88.—. 3. Az isztobnei evang. egyházközségnek Kč 50.— és a ruskovcei evang. egyházközségnek Kč 100.— adományozott.

Egyházközségünk a következő nemes adományokban részesült:

1. a Franck Henrik és Fiai R. T. gyári cég igazgatóságától Kč 200.—, az evang. árvák és özvegyek részére; ugyan e cég

adományozott Kč 100.— és egy árucsomagot, az Evang. Diak. Nőegylet részére Kč 150.— és két árucsomagot.

2. özv. Loósz Józsefné adományozott egyházközségünknek Kč 500.—, Schmitz Sándor örökösei Kč 1000.—, Benczúr Vilmos buzgó presbiterünk adományozott az évkönyvre Kč 150.—; ezenkívül egyházközségünknek adományoztak: Binder Ernőné Kč 50.—, Kubinyi József Kč 50.— Sohlmann Gyula Kč 100.—, a Luther kör 280.— Georgi Ilona a szegényeknek adott Kč 10.—

A templomi offertóriumok és perselyek összege kitett: Kč 3758.95.

Istenünk áldása szálljon a nemes szívű adakozókra és adományaikra!

Óvoda és vasárnapi iskola:

Óvodánk kicsinyeit Kúnay Emilné, sz. Oszvald Sarolta tanítónő részesítette gondozásban, nagy hozzáértéssel és szeretettel. A felszaporodott számú apróságok kedves és közvetlen szereplésükkel többször bekapcsolódtak a felnőttbb ifjúság nyilvános ünnepségeibe, nagy tetszésnyilvánítás mellett.

Vasárnapi iskolánk az elemi és polgári iskola növendékeinek lelkigondozása körül áldásosan fáradoztak: Mohr Gedeon s. lelkész és Gavora Hildegard diakonissza nővér. A vasárnapi iskolát minden vasárnap d. e. 9 órától 10 óráig a magyar nyelvű elemi és polgári iskolák tanulói szorgalmasan látogatták. A vasárnapi iskola bójtben, ádventben, karácsonykor és husvétkor műsoros előadásokkal gyönyörködtette a szülőket és vendégeket.

Hitoktatás és konfirmáció:

A hitoktatást az elmúlt 1935—36 tanévben a magyar nyelvű elemi, polgári iskolákban és a reálgimnáziumban Mohr Gedeon s. lelkész végezte a lelkész ellenőrzése mellett. A hit-tan-vizsga 1936 május 22-én nagy. Neckár Pál püspöki titkár cenzori elnöklete mellett, kielégítő eredménnyel lett megtartva.

A konfirmandusok oktatását a lelkész végezte, 2 évfolyamban. A 14 életévet betöltött konfirmandusok előzetes vizsgálat

után május 21-én lettek a templomban ünnepélyesen megkonfirmálva. Meg lett konfirmálva 1 fiu és 7 leány.

A hívek lelki gondozása.

A lelkész, amennyire azt állandó nagy elfoglaltsága engedte, igyekezett a híveket, látogatásaival otthonaikban, lelki gondozásban részesíteni és pedig 64 esetben. A helybeli közkórházban rendszeresen látogatta a betegeket, a súlyos betegeknek, saját kívánságukra, az Úr szent vacsoráját is több esetben kiszolgáltatta, a gyászolókat vigasztalta, a szűkölködő szegényeknek pénzbeli segítséget igyekezett kieszközölni.

Népmozgalmi adatok.

Az 1936-ik évben egyházközségünkben született 10 fiú és 10 leány gyermek, összesen 20. Ezek között volt törvényes 17., törvényen kívüli 3. *Konfirmálva lett:* 1 fiú és 7 leány, összesen 8 gyermek. *Esketve lett* 13 pár, és pedig: tiszta 6 és vegyesválású 7. Reverzálist senki sem adott, hozzánk senki át nem tért, tőlünk kitért a római katolikus vallásra 1 férfi. *Meghalt:* 26 egyháztagnak, és pedig: 15 fi- és 11 nőnemű. Az Úr szent vacsorájával élt 725 egyháztagnak, és pedig: 198 férfi és 527 nő.

Adminisztráció és egyháztörténelmi mozzanatok:

1936 május hó 26—27-én az abaújzempléni esperesség, egyházközségünk meghívására, Kassán tartotta évi közgyűlését.

1936 március hó 29-én Osztermann Ernő buzgó egyházközségi felügyelőnk, nagy sajnálatunkra, lemondott tisztségéről. Egyházközségünk 1936. évi április hó 19-én megtartott rendkívüli közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel megválasztotta új főfelügyelőjének Gömör János és másodfelügyelőjének Sohlmann Gyula, hitbuzgó presbitereket. Ugyanekkor hagyta jóvá szabályzati ügyrendünket, melyet Oelschläger István presbiterünk nagy gonddal és fáradsággal állított össze, kinek a közgyűlés meleg köszönetét fejezte ki. 1936 április 26-án egyházközségünk díszközgyűlést tartott a templomban, mely alkalommal

ünnepélyes keretek között iktatta tisztségükbe ujonnan megválasztott felügyelőit Gömörly János és Sohlmann Gyula illustis személyében.

E feledhetetlen beiktatási ünnepségen Gömörly János magyar, Sohlmann Gyula német nyelven, mélyen szántó, a szívekben maradandó hatásokat kiváltó beszédet intéztek a templomot zsúfolásig megtöltött gyülekezethez. Dr. Čobrda Vladimír egyetemes püspök urunk, aki egyházközségünket megtisztelte megjelenésével, mély hatást keltő üdvözlő szavaival emelte e díszközgyűlés jelentőségét. E főpásztori üdvözllet folytán keletkezett emelkedett hangulat csak fokozódott, amikor Raab-Kello György a szlovák testvérgyülekezet lelkipásztora üdvözölte Gömörly Jánost, mint egykori tanárát, aki olyan igaz atyai szívvel sokszor támogatta s akinek ő az életben, úgyszólván mindenét köszönheti. A szívek megteltek gyönyörűséggel és a szemek sűrűn omló könnyekkel az egykori tanár és tanítványa meleg összeölekezésének láttára.

Ezután meleg szavakkal üdvözölték a beiktatott felügyelőket: az Evang. Diakonissza Nőegylet nevében, annak elnöknője id. Oelschläger Lajosné, Várkoly Miklós a Lutherkör megbízásából, Kunay Emilné Oszvald Sarolta, mint az óvoda vezetője, Gavora Hildegard diakonissanővér és számosan a tisztelők és jóbarátok sorából.

A beiktató szertartást magyar és német nyelven Greguss Gyula lelkész végezte.

Szálljon gazdag áldás az új felügyelők nehéz, de fenkölt munkájára és az egész gyülekezetre!

1936 október 18-án tartott rendkívüli közgyűlésünk meleg ünnepelésben részesítette idb. Oelschläger Lajost és nejét, Evang. Diakonissza Nőegyletünk kiváló elnöknőjét, Fiedler Etelkát, házasságuk 50-ik évfordulója alkalmából. Ugyanez a közgyűlés jóváhagyta a templomtető újramázolási munkálatait, valamint esőejtő csatornáinak kiegészítését is. Ezen a közgyűlésen egyházközségünk elhatározta, hogy a köz-isten-

tiszteleteket a német ajkú és nemzetiségű egyházközségi híveink számára kibővíti, és pedig olyan módon, hogy a hónap első vasárnapján kívül, minden második vasárnap délután 3 órai kezdettel német nyelvű fő-istentiszteletet tartat részükre.

Ezek után hálás köszönetet mondok mindazon kedves testvéreimnek, akik a mult évben is az egyházépítő munkában annyi jóakarattal és áldozatos egyházszeretettel támogáltak.

Midón évi jelentésemet most közrebocsátom, egy az óhajom: vajha ez is felkeltené egyházközségünk iránt a fokozottabb érdeklődést és azt az áldozatos szeretetet, mely a közönyt legyőzve, életre keltené hithű elődeink egykori buzgóságát.

A kassai evangélikusok régi temetője.

A régi világban az egyházak, vallásfelekezetek a tulajdonképpeni cultuson és lelkieken kívül más tereken is fontos és értékes működést fejtettek ki, sőt volt idő mikor úgyszólván egészen ezek láttak el sok olyan feladatot és szolgálatot, amelyek későbbben a polgári társadalom és a közigazgatás hatáskörébe mentek át. Az iskolák mint a nevelés és oktatás intézményei a legalsótól a legfelsőbb fokig; azután a philantropia terén, ispotályok, szegény- és árvaházak, stb. legnagyobbbrészt egyházi jellegűek voltak egykor. Így volt a temetőkkel is, ami annál természetesebb, mert az egyház és temetés, illetve a halál utáni lét fogalmai vallásos vonatkozásban közel állnak egymáshoz. Az egyház a halottait továbbra is a magáénak tekintette és azokat saját külön temetőjében helyezte örök nyugalomra. Minden vallásfelekezetnek megvolt a külön temetője. Eleinte úgy volt, hogy a templomok és azoknak közvetlen környéke szolgáltak temetkezési helyül. Az egyházi személyek és világi honorátorok földimaradványai rendszerint a templomok kriptáiba kerültek, míg általánosságban a templomok körül temettek. Amikor aztán a lakosság szaporodásával és egyéb okoknál fogva ezzel a szokással fel kellett hagyni, külterületeken létesítettek sírkerteket, amelyeket mindig kegyeletes szenthelyeknek tekintettek és azokat lehetőség szerint, szerényebben vagy gazdagabban művészi szépségekkel is díszítettek. Ezek a felekezeti temetők ma már legnagyobbbrészt nincsenek használatban; belettek szüntetve és helyükbe egységes, közös temetőket létesítettek a polgári hatóságok. Kívételt csak a zsidókéi képeznek, amelyek a szigorú vallási előírásokhoz képest még ma is elkülönülnek.

Számos fenmaradt régi temető a maga történeti és művészi emlékeivel tanúskodik az elődök kegyeletéről és sok esetben fejlett művészi érzékéről, itt nálunk Szlovenszkon is.

Ilyen kegyeletes helyünk, nekünk kassai evangélikusoknak az a megszentelt földdarab, ahol szívünk lelkünk szintén felemelkedik az élet és halál Urához a Mindenhatóhoz és ahol járva-elve a hála és kegyes emlékezés érzelmét váltják ki bennünk a hithű és áldozatkész, Istenben boldogult evangélikus elődeinknek emlékjelei. Azokéi, akik eltávozva az élők világából ott békés nyugalmat és pihenést találva várják a mi keresztyén hitünk szerint való biztos majdani feltámadást. Ez a drága kincsünk, ősi temetőnk: *a kassai evangélikus »Campo Santo«*.

Ezt a régi temetőt kívánom az alábbiakban ismertetni. Keletkezéséről és történeti múltjáról szólva, helyszíni leírásomban rámutatok annak kultúr- és műtörténeti jelentőségére is. Vessünk tehát mindennek előtt egy röpke visszapillantást a temető történeti multjára.

*

Amikor 1687-ben a kassai nagytemplomot vagyis a Dómot és a Mihály kápolnát az evangélikusoktól elvették, — akik azokat a kálvinistákkal váltakozva 1554 óta, tehát 133 éven keresztül bírták és végleg odaadták a katolikusoknak, — az evangélikusok templom nélkül maradtak. Az ellenreformáció és vallásüldözések sötét korában a protestánsok templom építésre magában a városban nem, hanem csak a falakon kívül kaptak nagynehezen engedélyt; azt is csak azzal a feltétellel, hogy annak nem szabad szilárd, állandóbb anyagból készülnie. Ehhez képest az evangélikusok 1687-ben *Demeczky Mihály* főbírósa alatt a Forrás-utca mellett emelkedő dombon kijelölt telken, istentiszteletok végzésére templomot építettek maguknak és pedig fából. Ezt a templomot *II. Rákóczi Ferenc* szabadságharca idején *Rabutin* császári hadvezér a város ostroma alkalmával 1706-ban felégette. A kuruckor lezajlása után az evangélikus temető területén egy iskola és három fatemplom épült a német, magyar és szlovák hivek részére.

Ezidőben az ágostai hitvallású evangélikusoknak Kassán

négy papjuk volt. Nevök 1771-ben: *Ochs Ferdinánd* és *Artner Christian* német, *Ulaho Mihály* magyar és *Hrivňák Gottfried* szlovák lelkész. Az ott levő templomok a mult század elejéig szolgáltak istentiszteleti célokra, egészen a Malom-utcai mai evangélikus templomnak a felépítéséig. A XVIII. században a Forrás-utcai fatemplom papjainak a sorában a már említetteken kívül ott találjuk még *Johann Georg Herrmann* (1730—1747); *Samuel Sonntagh* (1776—1806); *Samuel Klein* (1783—1785); valamint utolsónak *Michael Heckenast* német evang. lelkésznek nevét. Heckenast tartotta már az új városi vagyis a mostani templomunk felszentelése alkalmából 1816-ban az ünnepi istentiszteletet.)

Az evangélikusok a fatemplomok körül temették el, akkori szokás szerint halottaikat. Így keletkezett ott temető és míg idők változásával és múlásával az ott levő templomok megszűntek, — a sírkert továbbra is megmaradt és mintegy 200 éven át temetkezési helyül szolgált a kassai evangélikusoknak. A Forrás-utcai temető a XVIII. század hetvenes éveiben már megtelt s ezért azt a megvásárolt szomszédos területtel bővítették. Az udvari helytartótanács 1779. okt. 11-én kelt leiratában Kassa város tanácsától részletes és geometriai térképpel fölszerelt jelentést kért arról: milyen terjedelmű és fekvésű a temető; mennyi rajta a betemetett terület; hány lakóház van benne; mikor és hol temettek el itt egykor pestises halottakat? A városi magistratus megbízottakat küldött ki az evang. temető ügyének megvizsgálására, akiknek jelentéséből a következőket tudjuk meg: Az eddigi temető és a hozzácsatolandó tőszomszédos szántóföld 2721 négyzetöl terjedelmű. A sírokkal már túltömött jelenlegi temetőben a hullák kellő és veszélytelen elhantolására hely már nincsen és azért a szomszédos földnek a hozzácsatolása szükséges. A temetőben az iskolákon és a három templomon kívül lakóház nincsen s végül hogy pestisben meghaltakat oda nem temettek el.

A városi magistratus részletes felterjesztésére a helytartótanács a terület kibővítéséhez hozzájárult.

Midőn a katonai hatóság városvédelmi szempontból nem

akadályozta már a külvárosi temetőknek szilárd anyaggal való bekerítését, — ezt a sírkertet is kőfallal vették körül. A temetőben levő épületekről az eperjesi származású *Korabinszky János* az 1786-ban megjelent »*Geographisch Historisches Lexicon*« című munkájában a következőket írja:

»Aus dieser (Forgatschischen) Gasse kommt man durch ein neues Thor zu den 3 evangelischen Bethhäusern, welche samt den Schulen auf dem Martialhügel, von welchem ehemals der kommandierende General Graf Johann Pálffy die Stadt beschossen und auch mit Akkord eingenommen, — erbaut sind. Diese 3 Bethhäuser, zu welchen man dermahlen ohngefer in $\frac{1}{4}$ Stunde kommen kann werden von 4 Predigern, — versehn. Zweie derselben verrichten ihr Amt in deutscher, die übrigen in ungarisch und böhmischer Sprache.«

Az evangélikusok e régi temetője 1889. május hó 31-ig, a mai köztemető megnyitásáig volt használatban. Utolsónak e sírkert földjébe Hosztás Julia hajadont temették 1889. máj. 30-án. Ezután csupán a város engedélyével még egyes családi sírboltok fogadtak magukba néhány halottat.

Lépjünk most már be és nézzünk ott egy kissé körül az Úrban megboldogultak csöndes, békés birodalmában. Vegyük szemügyre azokat a hol monumentális és művészi, — hol egyszerűbb emlékműveket, amelyeket ott találunk; de néhány perccel szentelve álljunk meg azok előtt az egyszerű, már düledező vagy félig-meddig elkorhadt fakeresztek előtt is, amelyek valamelyik szerény és igénytelen, de hozzánk mégis közelállónak — mert hittestvérünk volt — a hamvai felett állanak. Ezek a néma kövek, táblák, keresztek mégis beszélnek hozzánk, csak meg kell őket érteni és érezni. Az a szellem, amely ezeket körülengeli figyelmeztet az emlékükről iránti kegyeletre, amelynek ápolása nekünk kassai evangélikusoknak és első sorban egyházunknak kötelessége.

A sírkertet határoló fal mentén végig sírok, síremlékek helyezkednek el sorjában és mélyített fülkékben feliratos kő-

és vastáblák örökítik meg az elhunytak emlékét. Még ma is több szép kriptakápolnát és számos síremléket, valamint sok érdekes feliratot találunk ebben a temetőben; ezek között van több, amely mint műtörténeti érték, a műemlékek országos bizottságának az oltalma alatt áll. Sajnos, főképen a kriptakápolnák művészi kiképzésének és díszítményeinek nagyrésztét megtámadta az idő és erősen magukon viselik az enyészetnek és elmulásnak stylszerű nyomát. Azonban még ebben az állapotukban is érdekesek és hangulatosak. A nevezetesebbek közül a következőket említem meg:

Mindjárt a bejáratnál jobbra áll az 1810-ben elhunyt Kisviczai *Viczay József* oszlopokon nyugvó csarnokszerű 1835-ben épült kriptája. Viczay, Tornavármegye tisztii főorvosa, Kassa város polgára és fizikusa, Kazinczy Ferenc orvosa és barátja volt. A csarnok nyugati falára illesztett vastábla latin felirata kegyeletes szavakkal emlékezik meg az elhunytak érdemeiről és nemes jótékonyságáról.

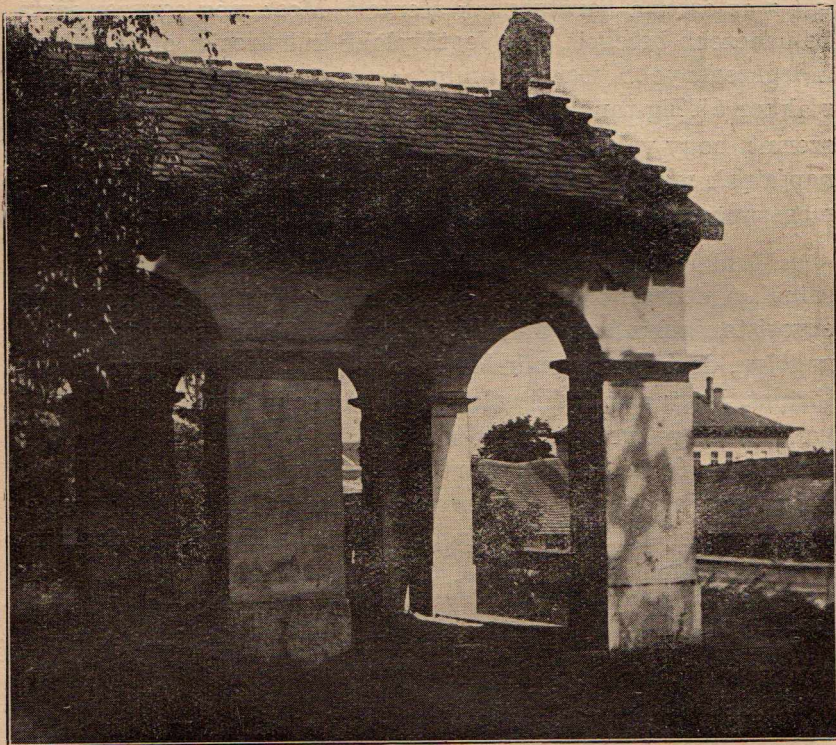
Magyarul:

»*Kiss-Viczay József* úr nemes Torna vármegye és Kassa szab. kir. város fizikusa.

A betegeknek gyógyulást, a szenvedőknek enyhületet, a szűkölködőknek segílyt nyújtva, önmagára nemgondolva, polgártársainak élt. Mindenkit egyenlő szeretettel karolt fel mint társainak példányképe s az egészség istennőjének méltó papja. — Meghalt 1810. április 5-én élete 65. évében. — Csontjai nyugodjanak csendesen, így kívánták ezt hálás kortársai és áll a síremlék a jó férfiú emlékének szentelve. — 1835.«

Viczay doktor egy olyan kiváló és nevezetes alakja volt Kassa város társadalmának, hogy érdemes vele közelebbről megismerkedni. A Kassán megjelenő »*Felsőmagyarországi Minerva*« folyóirat 1827. évi 1. számába *Kazinczy Ferenc*, akit *Viczay* a halál torkából ragadott ki, ő róla cikket írt, melyben így emlékezik meg barátjáról:

»Örömmel újítjuk meg itt egy férfiú emlékezetét midőn ennek igen hív képét munkánk homloklapja elibe függesztjük; ki Kassának még nem régen nagy dísze volt és akinek neve itt századokig fog tiszteletben, áldásban fennmaradni.

Viczay sírbolt.

Kiss-viczai Viczay József, Torna várm. és Kassa szab. kir. város rendes orvosa, huszonötéztendő korában tére haza Bécsből, hol öt esztendei szorgalma után a doctori címet megnyerte; s szerencsés gyógyításai, kötelességének hű teljesítése, számtalan jótétei betegei körül, mellyek szinte a vesztegetésig mentenek, kevés hónapok alatt oly hírbe hozák, amit mások minden

nagy érdemek mellett egész életökben sem tudnak megszerezni. A városnak akkor még csak két orvosa vala; most csaknem minden egyedül Viczay által kívánt gyógyíttatni. — Pitvara korán reggel óta nyolcig tömve vala azokkal, akik segélyét kívánták. — Akkor elkezdé kerengését, mely szinte délig tartá. Háromkor újra kezdé azt; hatkor rendesen kertjébe vontá magát s az estét a barátságának szentelé. Most még egyszer járta be nehezebb betegeit, ki a legtávolabb külvárosig, oly hűséggel a legszegényebb viskóba, mint a leggazdagabbak palotáihoz s akkor éjfélig tanult s újra írta betegeinek lajstromát az utcák szerint, hogy valakit ne felejtessen. S ezen rendében megmarada napjainak végéig, mert az ő betegeinek száma, azért hogy itt megszaporodának az orvosok, soha meg nem fogyott.

Munkássága tovább terjede ki vármegyéje s városa határainál. A nehezebb betegekhez nem ritkán falukra hívatott meg orvosi tanácskozásra. Ment éjjel-nappal, ifjabb esztendeiben lovagolva, de úgy hogy minden státióon új ló várja; s nem ritkán történt, hogy a ló kidőlt alatta. Magát soha nem kímélte s főgondja betegei voltak, kiket a városban elhagyott. Soha ember a pénzt kevésbbé, mint ő nem szerette. Ingyen tette szolgálatait a nem gazdagoknál; a szegényeknél nemcsak a patikát fizette, úgy hogy e költségei esztendőök által két-háromezer forintra mentek, hanem ahol inséget látott marokkal szórta a pénzt a beteg ágyába. Ezt maga soha nem beszélte: betegei hírdették el, áldva jótévőjüket s csudálva ennek nemes lelkét. Plurimum facere, minimum de se loqui.

Ifjabb esztendeiben elkezdé gyűjteni rézmetszeteket, csigákat, ásványokat, pénzeket, de legfőbb szenvedelme kerteskéje vala a Hernád bal szélén, a malmok szomszédjában. Itt pihene meg eltikkadva fáradságos napi munkája után; itt élte életének legkedvesebb szempillantásait barátainak szent és zárt körében. Volt ott remeteház, kápolna, templáriusi rom, térdenálló szobor könyörgő kezekkel és különféle egymást toló tréfás tárgyak. Örököse, tornai és kassai orvos Sihulsky Friedrich úr tisztelé boldogítójának emlékezetét és a kertet úgy változtatá el, hogy máshova vitetvén által a könyörgő Asszony szob-

rát annak helyén egy elmés rajzolatú templomot állíta, melynek kupoláját három fekete márvány oszlopok tartják. Ezeknek közepében áll a Viczay büsztje, egy háromszögű oltáron gróf Dessewffy József úrnak felírásaival.

Ugy hitte minden, hogy Viczay e neki kedves kertjébe temetteté magát és hogy hamvai az említett háromszlopú Peripteron alatt sorvadnak, de a dolog nincsen úgy; Viczay a Lutheránusok temetőjökben akara eltakaríttatni, hol nagyatyja Péter, a Magyar Felekezet Prédikátora s atyja Jósef, Abaújvármegyének és Kassa városának Seborvosa fekszenek. Barátjai pénzt tettek össze, hogy a kedves Megholt sírja felett Egyiptusi ízlésben emelkedjék egy kápolnácska s az már áll, de nem teljesen elvégezve.

Azoknak, akik a Felejthetlent ismerték kedves lesz tudni, hogy a kávéház előtt álló olasznyárfák, gesztenyék, juharok, sorbusok Viczaynak kezével vagynak ültetve. Az eszes különözéseket nem hiúságból, hanem ízlésből kedvelő ember nem tartá magához illetlennek kivenni a napszámosok kezéből az ásót és kapát s itt mindenek láttára tevé, amit kertjében elrejtve a mások szemei elől mindennap csinált. Bár e fák susogása az itt mulatókat a dicső Férfi tetteire emlékeztesse.

Lelke hevesen szerette a szépet, hevesen utálta a rútat s nem szégyellé kimutatni érzéseit. Betegeihez sietvén reggelenként mindennap felméne egy házhoz, ott forró csókot nyoma egy tisztelt kézre, mintegy áldást kérve munkájához s ment anélkül, hogy egy szót szólott volna; de éppen ez a lánglelkű Férfiú, aki ezt tevé, lángoló haraggal írtózva fordult el, egy embernek csak nevét is hallván, kit némely másokkal együtt Ő sem szerethete. Teste alkotása erős volt és zömök, alkalmatlan kövérség nélkül; termete középszerű magasságú, haja szög, szemei kékek. Ötvennegyedik esztendejéig minden hétben háromszor ferde meg hideg vízben. Itala víz és amit kárhózata de el nem hagyhata, kávé. Nyaka télben-nyárban kendő nélkül, mejje mindig nyitva. Éhséget, szomjat, hideget, meleget túrt a csudálhatásig s a legkeményebb télben is egy köpönyegbe vontá magát.

Született 1746. március 23-án, megholt 1810. április 5 -én s benne a nótelenben holt ki nemes familiája; eltemettetett 8-án. Koporsóját nemcsak az egész Város, de annak minden Hostátjai sőt a közelfekvő falukból is felgyűlt háladatos szegény nép nagyszámmal kísérte és soha Kassa embert inkább nem kesergett.«

A Viczay sírbolttól nyugati irányban balfelé találjuk az 1791-ben elhunyt Szirmay Istvánnak 1806-ban épült kriptáját. A belső falnál a márvány síremléken a következő latin nyelvű felírást olvassuk:

Magyarul:

»Tekintetes és Méltóságos *Szirmay István Jób* tiszteletére, aki a király, a polgári társadalom előtt és szent tudományok terén nagy érdemeket szerzett; az igen szeretett férjnek, a legkedvesebb atyának, aki 67 évet 1 hónapot és 2 napot élt s Kassán 1791. július 13-án halt meg, a mélyen gyászoló feleség, fiai és leányai állították.«

Az egykor szobrászati díszítménnyel ellátott síremléket néhai Kemény Lajos műtörténész így írja le: »A felirat felett denevérszárnyas halálfej van; legalól pedig egy fiú szappanbuborékot fúj; jelképezvén az emberi élet semmiségét. A felirattól jobbra egy fiú, feje fátyollal eltakarva szomorkodik; kezében a halál symboluma, tört fáklya van.«

A figurális díszek, sajnos, ma már csak részben és nagyon megrongálódott állapotban vannak meg. Maga a sírkő már empire stylusú s így aligha készült az elhalálozás (1791) évében. Mindenesetre az akkor uralomra törő új ízlésnek érdekes és elég korai emléke. A kápolna homlokzatán a Szirmay család címere látható; a rácson az 1791. évszám s felette S. I. Sz. betűk kovácsolt vasból.

Mint kultúrtörténeti érdekességet bemutatom itt a *Szirmai István Jób* elhalálzásáról szóló 1791-ben kelt és levél alakjában megírt gyászjelentésnek a szövegét:

»Tellyes bizodalommal való drága Öcsém Asszony!
Tehát csak azért él az ember, hogy meghaljon? Nem:

Kis-viczai Viczay József,

a kassai ev. magyar egyház felügyelője,
Torna vármegye és Kassa sz. kir. város t. orvosa.

sőt inkább azért hal meg hogy éljen, éljen pedig örökké. Ennek igazságát mind természeti összealkotása az embernek, mind pedig a józan vallás bizonyítja. Akarta tudniillik a bölcs Isten az emberrel megkóstoltatni a mulandót, hogy ezáltal is az örökkévaló boldogságra készítse; elkészítve pedig arra általtegye. —

Igy lévén elkészítve Néhai Tekintetes Nemes Nemzetes és Vitézlő idősb. *Szírmai Szírmay Jób István* Úr, drága Férjem, rövid de súlyos nyavalyái után, Nemes szabad királyi Kassa városában, maga házából a folyó Hónap 13-ik napján éppen éjjeli 11 órakor életének 68-ik esztendejében, a boldog örök életre kiszóllította. Ekképen kettős víg napjainkat, kettős szomorúság borítá be; így két Fiúi és két Leányai árva magzatinknak kedves Menyünknek és két Unokáinknak díszét és gyámolát elfelejthetetlen gyászos koporsó szorítá be, páros és megfeledhetetlen példás életünknek 42-ik esztendejében.

Tisztelt férjem meghidegült tetemeinek, itt Kassán, házamtól az Evangelica halottaskertben leendő tisztességés eltakarításait a környülállások miatt a folyó hónapban, 15-ik napján délyesti öt órát választottam a melyet midőn drága Öcsém Asszonyomnak mély szomorúsággal jelenteném, magamat gyászba borúlt árváimmal szíves atyafi indulatába ajánlom.

Kassán Szent Jakab havának 14-ik napján 1791-ik Esztendőben drága Asszonyom Ötsémnek

igaz atyafi szolgálója

árva *Gradetzi Stansich*

Horváth Johanna s. k.«

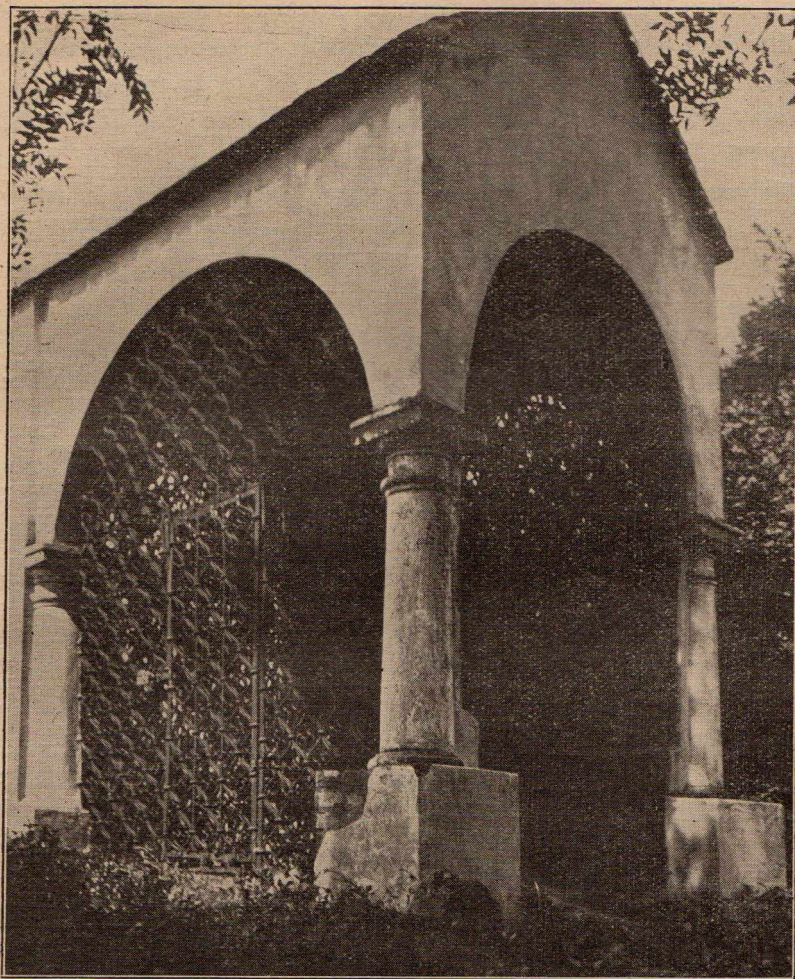
Cím kívülről:

Néhai Tekintetes Nemes Nemzetes és Vitézlő *Berzeviczi Berzeviczy Sándor* elmaradott Özvegyének született *Gradetzi Stansich Horváth Borbála* Ötsém Asszonynak szomorú szívvel ajánlom.

Kakas Lomnic

p. Késmárk

Nem messze ettől emelkedik a *Pohle-Róth* család neogótikus stylben tartott templomszerű sírboltja. Ennek a kápolná-

Klobusicky István sírkápolnája.

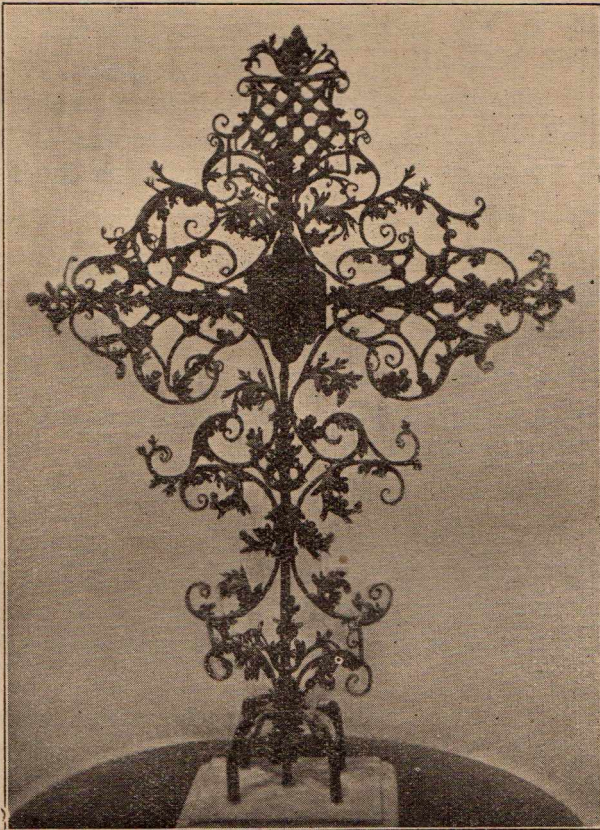
jában a magyar-német gyülekezet lelkésze minden évben egy bizonyos napon imádkozik az ott eltemetettek lelki üdvéért.

A temető középső részén kissé északi irányban van a Klobusiczky István kassai polgár sírkápolnája, mely művészeti szempontból talán legbecsesebb emlékműve a sírkertnek. Az építmény 1735-ből való, amelynek kovácsoltvas rácsozata, de különösen a szintén vert vasból készült sírkeresztje az akkori kassai vasműiparnak valóságos remeke. Úgy rajz, mint technika szempontjából kiváló műalkotás. Ez a kereszt restauráltatván nagyobb biztonság okából utóbbi időben a templomban nyert elhelyezést, melynek egyik szép dísze. Magát a sírt vörösmárvány kőlap fedi; rajta felül a Szent Háromság, az Atya, Fiú és Szentlélek mint a mennyország Ura; lent a halott keresztnevére mutatva István az első vértanu megkövezésének domborműví jelenete. A kő német felírása kissé elmosódott. A sír nemcsak a vasműves, de a kőfaragó iparnak is jeles emléke.

Figyelemre méltó a Lipóczy-Keczer család kriptája, homlokzatán címerrel. Érdekes építészeti alkotás Sulyovszky Menyhértnek, a Martinovics összeesküvés egyik tagjának 1837-ben épült, a bejáró kaputól balfelé déli irányban levő sírboltja. A Németországból Kassára majd Pestre költözött Wigand Ottó könyvkiadóra két korán elhunyt (1822. és 1833.) fiának sírtáblája emlékeztet. Alattuk az 1867-ben eltemetett, irodalmilag is működött Leutsch Albert báró 1848/49-es vezérkari honvéd-őrnagy nyugszik. — A sírkert északi falában állanak az 1813-ban Kassán született Henszlmann Imre elődeinek sírtáblái. — Fent a dombtetőn az egyház egyik érdemes tanítója nyugszik: »Andreas Gál rector der evangelischen Schule allhier, starb 1834. 50 Jahre alt . . . etc.« — A Kontsér családnak is van sírboltja, mely a legújabb időben teljesen restauráltatott. — Johann Schoel 1830-ból származó sírkövén csinos kivitelű urna áll, mely a sentimentalizmus korára emlékeztet. — Nagyon szépek és artistikusak a Moll, valamint a Jeney családok emlékkövei.

Külön érdekessége a temetőnek az az alsó kerítésfalba illesztett, név nélküli, feliratos vasemléktábla, amelynek francia szövege:

»Ici repose en paix un noble coeur, qui sous les coups redoublés du destin a supporté dignement ses malheurs.«

Jelenleg
Dr. Keszler
szék
Kisbaján
Községi tanács

A Klobusicky sírkápolna kovácsolt vaskeresztje 1735-ből.

Magyarul:

»Itt nyugszik békében egy nemes szív, aki a sors kettőzött csapásai alatt balszerencsáját méltósággal viselte.«

A nagyszámú, érdekes felírásokkal ellátott síremlékek közül a következőket említem fel:

A *Spielmann* család vasból öntött, csúcsíves két síremlékén ezeket olvassuk:

Spielmann József szül. Pozsonyban 1798. VIII. 15-én; sok szenvedés után nyughelyre itt talált 1857. VIII. 21.

Spielmann Józsefné, szül. Dörner Amália, meghalt 1873. XII. 10-én életének 73-ik évében. — Jót tenni és áldozni az emberszeretet oltárán volt életének célja.

Szakmáry Vilmos kassai ötvös síremlékének felirata:

»Dich erquicke die selige Ruhe des Grabes,
Heiss von den Deinen beweint,
Schwer von so Vielen vermisst.«

Ugyanott, az előbbi jóval túlélő édes anyáé:

Szakmáry Dánielné szül. Komáromy Annáé, aki 1864-ben 95-ik életévében szenderült el az Úrban.

A *Halykó* család három táblás síremlékének feliratai:

»Emléklap *Halykó Mihálynak* a munka és szorgalom, az őszinteség és becsület, a hazafiság és hazaszeretet, a férj és atyai erények által kitűnt igazembernek, kegyeletünk jeléül szerető neje és hálás gyermekei.«

Halykó Mihályné szül. Gerhard Zsuzsanna asszonynak
»A felejthetetlen jó anyának emlékül. Megszomorodott hálás gyermekei.«

»Drága nekünk ez a sírhely,
hol jó anyánk szunnyadoz,
Hol a szív, mely értünk lángolt
némán csendben hamvadoz.
Ide jövünk gyermekei
keblünk hű érzelmeivel,
Hogy itt szent emlékét áldjuk
gyászos szívünk könnyivel.«

A közepső táblán a család halottjainak nevei és adatai állnak. Legalúl ez a mondás olvasható:

»Oh csak egy lépés a köze az életnek és halálnak.«

Stadler János vastáblájának sírírata a kőfal déli oldalán:

»Állj meg tsak halandó tekintsd meg dobbanva
E sír üregbe kinek nyugszik hamva.
Nemes Stádler János aki életében
Istenét tisztelte, nyugszik itt békében.
Házassági hűség, emberi szeretet
E jó polgárt hatvan évig bélyegeznek.
Mely jó férj és atya után zokoghatnak
Egy hú pár s gyermeki méltán gyászolhatnak.«
Szül. 9-ik okto. 1778. Meghalt 18-ik máj 1838.

Csiszár Teréz csínosan faragott és urnával díszített sírkövének felirata:

»Egy vigasztalhatatlan Anya s kesergő testvérek emelék e sírkövet felejthetetlen kedvesöknek Ns. Csiszár Teréznek, ki a szülői karok közül kiragadva, élte 22-ik tavaszán idegen földre jött, a házaselet örömeinek élvezése helyett kiüríteni a halál keserű poharát.«

Oszwaldt János Sámuel, városi senátor sírírata:

»Ein Edler seiner Zeit. Er hat gewirkt solang es tagte, wie in Familienkreis in ehrenvollen Aemtern auch; was Er gewirkt, im Segen bleibts zurück, im Segen folgts' Ihm nach.«

A hat éves *Ernst Wagner*, s a négy éves *Adrienne Wagner* halálát következőképen parentálja el a szülői szeretet:

»Ein holdes Paar
Das lieb uns war,
Ja unsere schönste Habe
Schläft hier vereint im Grabe.
Ruhet sanft bis wir uns wiedersehen.«

A temető keleti részén *Gründelné* szül. *Ballás Johanna* sírkövén a következő felírást olvassuk:

»Zde spočiva Matka Wdova křestanka werná
pocwiva pobožná Johanna Gründel rodzená Ballás.

Majd a személyi adatok után:

»Kdo čteš pomni, že Bůh mílý Wdovy sirotky
prichýli.« (Žalm 68. v. 6.)

A kassai evangélikus patriciusok és polgárok családi sírhelyeket szereztek és rendeztek itt be. — Legnagyobb ezek között a Viczay sírbolt feletti plateaun levő családi temetkezési hely, melyet *Lasz gallner Ábrahám Gottlieb* kassai polgár, tekintélyes kereskedő, az evangélikus egyháznak felügyelője, aki 1863-ban 80 éves korában halt meg, — a maga és hozzátartozói számára itt létesített. Tizennyolc sírt foglal magában ez a családi hely; a felettük levő emlékműveken a Lasz gallneren kívül a Schmidt, Kósch, Éder, Szakmáry, Benczúr, Zähr, Loósz, és Handtel nevek olvashatók. Az itt található síremlékek közül szép a Benczúr házaspár két kősarkofágja valamint figyelemre méltó művészi alkotás az Éder Ödön Kassa polgármestere első neje szül. Benczúr Etelka sírját jelölő vert vasból készült, aranyozott antik kereszt.

A temetőben a sírok között bolyongva a már említetteken kívül ezekkel a családnevekkel találkozunk:

Alexy, Bászél, Bakoss, Baliga, Benigny, Binder, Blázy, Bohrandt, Bradovka, Brósz, Chrapan, Cittó, Dendely, Désy, Doby, Dörner, Elischer, Eschwig, Fiedler, Fillo, Fischer, Fried, Friedrich, Forgách, Frólich, Fuchs, Fülhegyi, Gallik, Gebert, Gerhardt, Gehring, Glevicky, Glós, Cormides, Gosnovitzer, Habermayer, Heinisch, Haydu, Hány, Hirth, Hlavács, Hudák, Jakab, Kaufmann, Kellermann, Koch, Kohányi, Kollmann, Kotzányi Krausz, Krick, Kunz, Lodomérszky, Legányi, Lehrner, Markó, Krafft, Maurer, Mayer, Megay, Meltzer, Muntsko, Muszy, Ochs, Pajkossy, Quirsfeld, Royko, Scharf, Schedo, Schnei-

der, Scholtz, Schönhoffer, Schönwiesner, Sichert, Stark, Stofán, Strasser, Szerencsi, Szopkó, Szövényi, Tomasko, Török, Tutko, Valkó, Várkoly, Wagner, Sandwoss. stb. stb.

*

Ezekben igyekeztem a kassai régi evangélikus temető vázlatos képét megrajzolni. — Ez a kies domb oldalán elterülő poetikusan szép, és még elhagyatottságában és enyészetében is festői hatású, hangulatos régi sírkert mindenképen méltó a fenntartásra. Megbecsülést és nagyobb gondozást érdemelne. Utóbbi időben olyan hangok is hallatszottak, hogy legjobban tenné az egyház, ha szabadúlni igyekezne ettől a már rég felhagyott temetőjétől amely amúgy is csak terhet jelent és értékesítené annak területét. Ez egyet jelentene azzal, hogy végleg eltűnjön a föld színéről. Ennek nem szabad megtörténni; tiltja ezt elsősorban a kegyelet, amelynek az ápolása szintén egyik feladata az egyháznak. — Igaz, minden múlandó, még a sír sem örök és maga a temető is meghal, eltűnik valamikor, de csak akkor, ha már senkié, mert nincsenek többé olyanok, akiket közelebbi érzelmi szálak fűznek annak rögeihez. De addig amíg még vannak — aminthogy tényleg vannak — feltétlenül megtartandó és féltve megőrzendő.

Az a szép elgondolás, amely egyházunk igen érdemes felügyelőjétől *Gömöry Jánostól* ered, mely szerint a gyülekezet évenként, a templom-felszentelés évfordulójának napján künn a temetőben, szabad ég alatt istentisztelettel adózzon az ott nyugvó áldozatkész, templomépítő ősök emlékezetének, remélni engedi, hogy ez a temető a jövőben fokozottabb megbecsülésben fog részesülni. Az első ilyen kegyeletes ünnepély, a Luther kör és az Ev. Diakonissa Nőegylet rendezésében már végbe is ment, amely alkalommal a hívek nagyszámú jelenlétében, a helyszínen rögtönzött táborigyülekezet előtt. *Greguss Gyula* lelkész és t. *Mohr Gedeon* káplán imával és ünnepi beszéddel végezték az egyházi funkciót; míg a gyülekezeti tagok harsonazenekar kíséretével vallásos dalokat énekeltek. Nagyon szép és felemelő volt az egésznek a lefolyása,

úgy hogy kívánatos, hogy ez a jövőben állandósíttassék, mert ez is hathatósan hozzájárulhatna a hitélet erősödéséhez.

Befejezésül álljon itt Sántha Károlynak egy szép versstrófája:

»Tiszteljétek a temetőt
Mint mennyországnak kapuját
És kérjétek a Teremtőt
Hogy oda jussatok át.
A kegyelet koszorúja
A síron, azt súgja nekünk,
Hogy meglátván egymást újra
Égi koronát nyerünk«.

Benczúr Vilmos

VITÉZ A.

könyv-, zenemű-, papír- és hangszerkereskedés

Tel.: 35-35.

Štefánik u. 75.

BRADOVKA GYULA

fest, tisztít, mos

Fonde 1812.

Masaryk körút 6.

Hecht Franck und Perola

„die beiden Unzertrennlichen“
ergeben ein

nahrhaftes, gesundes und billiges
Kaffegetränk.

Als heimische Erzeugnisse gehören sie
in Jede Küche.

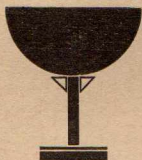
Adriányi és Markó
vaskereskedő

Štefánik u. 1.

Gömöri gyümölcsvállalatnál

olcsó és pontos kiszolgálás belföldi
és déli gyümölcskülönlegességekben

Lakatos ucca 4.

PAUSZ TIVADAR

üveg, porcellán, villanycsillárok nagy választékban

Alapítva 1833.

ŠTEFÁNIK U. 19.

KEMÉNY GÉZA

menyasszonyi kepengék, női divat,
külön szőnyeg- és függönyosztály

Štefánik-ucca 32.

Stollmann Ferenc

vizsgálott fogász

Komensky-ucca 21.

FLEISCHER ÉS SCHIRGER
vaskereskedés

Štefánik u. 2.

ROHRINGER GÉZA

fémfűzői vállalat

Telefon 2407. — Štefánik u. 30.

VÁRKOLY MIKLÓS

rádió- és villamosberendezéseket szállít
és szerel

MALOM-UCCA 3.

A legjobb minőségű árut
a legolcsóbban

CZIKK SÁNDOR

férfi, női divat és gyermekruha üzletében
vásárolhat

MLYNSKÁ 3.

<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>	<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>
<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>	<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>
<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>	<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>
<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>	<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>
<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>	<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>
<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>	<p>ST. LOUIS, MO. 1880</p>